

Danilo Badovinac, Osnovna šola Vide Pregarc, Ljubljana

OCENJEVANJE ZNANJA UČENCEV PRISELJENCEV PRI SLOVENŠČINI

▮ Ocenjevanje znanja učencev priseljencev pri slovenščini je pogosto težava, s katero se v osnovnih šolah srečujemo učitelji slovenščine od 1. do 9. razreda. V prispevku bodo predstavljeni zakonodaja s področja preverjanja in ocenjevanja znanja, prilagoditve za priseljence, doseganje ciljev in standardov znanja, načini napredovanja, učenje slovenščine in maternega jezika, prostovoljnost pri nacionalnem preverjanju znanja ter dodatne oblike pomoči.

Uvod

V sodobnem času globalizacije so migracije družin v Evropski uniji zelo pogoste, kar vpliva tudi na osnovnošolsko izobraževanje. Vsako leto se na začetku šolskega leta ali med šolskim letom v slovenske osnovne šole vpiše veliko učencev priseljencev, ki ne znajo slovenskega jezika in ne poznajo naše kulture, kar predstavlja izziv vsem učiteljem.

Pogosto se znajdemo v situaciji, ko ne vemo, kaj ocenjevati pri učencu priseljencu pri slovenščini, kako ga ocenjevati, če ne zna govoriti slovensko, koliko ocen naj ima, ali naj napreduje v višji razred ali ne ipd.

Za učence priseljence je ob prihodu v Slovenijo slovenščina jezik okolja, v katerega so se preselili, zato je pomembno, da jim šola takoj ponudi pomoč pri učenju slovenskega jezika in vključevanju v slovenski kulturni prostor, kljub temu pa mine veliko časa, preden so sposobni samostojne komunikacije. Zavedati se moramo pomembne vloge učiteljev slovenščine, saj je od naše motiviranosti odvisna tudi hitrost in kakovost usvajanja slovenščine kot jezika okolja za učence priseljence. Večje težave pri učenju slovenščine imajo učenci, ki prihajajo iz neslovanskega govornega območja, zato se moramo slovenisti pri delu z njimi še posebej potruditi.

Predstavil bom zakonsko urejenost ocenjevanja učencev priseljencev in njihovega napredovanja v višji razred ter pogoste situacije, v katerih se znajdemo učitelji slovenščine.

Zakonodaja

Izobraževanje otrok priseljencev v Republiki Sloveniji uresničuje načelo Deklaracije Združenih narodov o otrokovih pravicah glede izobraževanja in pravico do izobraževanja v skladu s Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah. Pri načrtovanju izobraževanja otrok priseljencev upoštevamo direktive in drugo zakonodajo Evropske skupnosti in drugih mednarodnih organizacij (*Smernice za vključevanje otrok priseljencev v šole in vrtce 2012: 2*).

Za ocenjevanje učencev priseljencev velja enaka zakonodaja kot za druge učence, v njej je nekaj členov, ki posebej opredeljujejo ocenjevanje priseljencev:

- *Zakon o osnovni šoli* (v nadaljevanju ZOsn)
- *Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli* (v nadaljevanju Pravilnik)
- *Zakon za uravnoteženje javnih financ*
- Poleg zakonodaje pa imamo tudi priporočila, ki nas pravno ne zavezujejo, vendar so koristna pri ocenjevanju znanja ter doseganju ciljev in standardov znanja učencev priseljencev:
- *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v šole in vrtce* (v nadaljevanju Smernice)

Raba slovenskega/maternega jezika

Otroke priseljence je treba spodbujati k rabi jezika (maternega, slovenskega ali mešanice obeh) v različnih funkcijah in pri različnih dejavnostih.

Tako vrtci kot šole in dijaški domovi spodbujajo učenje jezika učnega okolja – tj. slovenščine in maternega jezika posameznega otroka. Vsak strokovni delavec oziroma učitelj je tudi učitelj jezika, zato morajo biti vsi učitelji osveščeni in seznanjeni s slabšim znanjem slovenščine tako pri priseljenih otrocih/učencih kot pri nekaterih potomcih priseljencev (problem druge generacije) (Smernice 2012: 5).

Učitelji slovenščine priseljence spodbujamo k rabi slovenskega jezika, saj se zavedamo, da znanje jezika omogoča posamezniku kakovostno vključevanje v nov kulturni prostor. Spodbujamo jih tako, da z njimi komuniciramo v slovenščini, čeprav na začetku ne razumemo oz. učenci ne razumejo vsega (na ta način hitreje usvajajo slovenski pojmovni svet), sošolce, s katerimi se pogosteje družijo priseljenci, spodbujamo k rabi slovenščine, čeprav znajo govoriti materni jezik, ki ga pozna učenec priseljenec ipd. Učence priseljence je pogosto sram, ker ne znajo dovolj dobro govoriti slovensko, zato jih med poukom spodbujamo k ubesedovanju prebranega v slovenščini (npr. povedo obnovo prebranega, ko zmorejo), določimo jih, da preberejo dele besedila med poukom (predvsem tisti, ki so pogumnejši, berejo z veseljem). Zato je pomembno, da se držimo priporočil iz Smernic, da je treba prvo leto po vpisu v slovensko osnovno šolo ocenjevati znanje učencev priseljencev na podlagi njihovega napredka v znanju jezika, ne le na podlagi doseženih ciljev in standardov znanja.

Težava je pri rabi maternega jezika priseljencev, saj v šolah nimamo učiteljev, ki bi znali govoriti jezike vseh učencev priseljencev, tudi na ravni države raba njihovega maternega jezika ni urejena, zato večina učencev uporablja materni jezik v domačem okolju ter pri komunikaciji s prijatelji iz istega govornega okolja. Znanje materinščine se pri priseljenicah skozi leta slabša, pogosto pa imajo težave tudi z znanjem slovenščine.

Doseganje ciljev in standardov znanja

Šola razvija ustrezne oblike in metode dela, s katerimi učencem in dijakom priseljenecem omogoča uspešno vključevanje v šolo in doseganje predpisanih

standardov znanja. Vsaka šola, ki sprejme priseljene učence oz. dijake, za vsakega od njih izdela individualni načrt aktivnosti, ki vsebuje načrt notranje individualizacije in diferenciacije, program dopolnilnega in dodatnega pouka ter druge ukrepe, tako da upošteva učne in druge potrebe ter specifiko učencev oziroma dijakov, ki pripadajo drugim kulturam. Šole naj razvijajo tudi mreže učne pomoči med učenci ali dijaki. Individualni načrt aktivnosti vključuje tudi načrt spremljanja doseganja vzgojno-izobraževalnih ciljev (Smernice 2012: 5).

Ocenjevanje znanja in prilagajanje ocenjevanja

Slovenščina je predmet, pri katerem morajo učenci pridobiti najmanj šest številčnih ocen (izjema sta 1. in 2. razred, kjer je opisno ocenjevanje znanja) od 3. razreda naprej v enem šolskem letu, saj so v vseh razredih slovenščini namenjene več kot tri ure tedensko.

Za učenca priseljenca iz druge države se lahko v dogovoru s starši med šolskim letom prilagodijo načini in roki za ocenjevanje znanja, število ocen ter drugo. Znanje učenca priseljenca iz druge države se lahko ocenjuje glede na njegov napredek pri doseganju ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih.

O prilagoditvah ocenjevanja med šolskim letom iz tega člena odloči učiteljski zbor. Prilagoditve ocenjevanja med šolskim letom se učencu priseljencu iz druge države upoštevajo največ dve šolski leti po vključitvi v osnovno šolo v Republiki Sloveniji (Pravilnik 2013: 15. člen).

Učenci priseljencev iz drugih držav so lahko ob koncu pouka v šolskem letu, v katerem so prvič vključeni v osnovno šolo v Republiki Sloveniji, neocenjeni iz posameznih predmetov in napredujejo v naslednji razred. O napredovanju odloči na predlog razrednika učiteljski zbor (ZOsn 2013: 23. člen).

Učitelji slovenščine predlagamo za priseljence prilagojene načine in roke ocenjevanja ter število ocen učiteljskemu zboru, ki jih mora potrditi. Minimalno število je dejansko lahko ena ocena, pridobljena v enem šolskem letu, vendar običajno dobijo učenci, ki so ocenjeni prvo leto, več kot eno oceno.

Za ustno ocenjevanje znanja je smiselno učencu določiti točen datum, da se pripravi na ocenjevanje, povemo pa mu tudi, katere standarde znanja bomo ocenjevali oziroma kaj bomo ocenili kot napredek v znanju.

Izkušnje z ocenjevanjem znanja v OŠ Vide Pregarc

V šolskem 2015/16 sem ocenjeval znanje dvema učencema priseljencema (enemu v 6. in enemu v 8. razredu), vključenima prvo leto šolanja, ki sta dosegla visok napredek v znanju slovenščine od začetka do konca šolskega leta in sta sama želela biti ocenjena. Oba učenca sta bila ob koncu šolskega leta ocenjena s šestimi ocenami, večina je bila pridobljenih na ustni način. Pri tvorjenju besedil v slovenskem jeziku in ubesedovanju prebranega sta dosegla viden napredek od začetka do konca šolskega leta. Pisna ocenjevanja znanja – ista kot ostali učenci – sta pisala pozitivno, učenec v 8.

Delež ocenjenih učencev pri slovenščini ob koncu šolskega leta

■ ocenjen ■ neocenjen

➤ **Graf 1:** Število učencev priseljencev, ki so bili prvo leto vpisani v šolo in ocenjeni ob koncu šolskega leta 2015/16, od 3. do 9. razreda v OŠ Vide Pregarc, Ljubljana.

razredu je dobil dve dobri oceni, učenec v 6. razredu pa dve zadostni oceni. Oba sta imela tudi dva govorna nastopa pred sošolci v slovenskem jeziku.

Od tretjega do devetega razreda osnovne šole, ko se ocenjuje s številčnimi ocenami, smo imeli v Osnovni šoli Vide Pregarc vključenih deset učencev priseljencev (prvo leto šolanja v slovenski osnovni šoli), od teh jih je bilo ob koncu šolskega leta pri slovenščini neocenjenih šest, štirje so bili ocenjeni. En učenec priseljenec je bil ocenjen s pozitivno oceno (deveti razred), dva učenca sta imela zaključno oceno dobro (šesti in osmi razred), učenec v tretjem razredu pa je bil ocenjen s prav dobro oceno.

Večina učencev priseljencev, vključenih prvo leto šolanja, je napredovala v višji razred v skladu z zakonodajo. Razred sta ponavljala dva učenca priseljenca.

Veliko težav pri ocenjevanju znanja priseljencev se pojavlja tudi od drugega leta šolanja v slovenski šoli naprej. Pri slednjih namreč ne velja več načelo ocenjevanja napredka, ampak morajo biti ocenjeni v skladu z doseženimi cilji in standardi znanja, določenimi v učnem načrtu. V enem letu šolanja oziroma bivanja v Sloveniji se le redki naučijo slovenskega jezika do te mere, da samostojno dosegajo minimalne oziroma več kot minimalne standarde znanja. Pri večini učencev je potrebno veliko dodatnega dela učiteljev; še zlasti po končanem drugem letu šolanja, ko priseljenci nimajo več statusa učenca priseljenca in jim več ne pripadajo ure DSP. Vključujemo jih v individualne ali skupinske oblike pomoči, učno uspešnejši učenci jim pomagajo pri učenju, učitelji jim pomagamo z dodatno razlago ipd.

Napredovanje učencev priseljencev

Učenec priseljenec iz druge države je lahko ob koncu pouka v šolskem letu, v katerem je prvič vključen v osnovno šolo v Republiki Sloveniji, neocenjen iz posameznih predmetov in napreduje v naslednji razred. O napredovanju odloči na predlog razrednika učiteljski zbor. V naslednjih letih šolanja za učenca priseljenca iz druge države veljajo enaka določila glede napredovanja v naslednji razred kot za vse druge učence (Pravilnik 2013: 28. člen).

Učenec priseljenec lahko prvo leto šolanja ponavlja ali napreduje v višji razred. Če učenec priseljenec ni dosegel napredka pri doseganju standar-

dov znanja, lahko ostane še eno leto v istem razredu. Pri slovenščini običajno učenci priseljenci prvo leto šolanja niso ocenjeni.

Učenec lahko zaradi slabših ocen, ki so posledica daljše odsotnosti od pouka, bolezni, preselitve ali zaradi drugih razlogov, ponavlja razred, če tako zahtevajo njegovi starši oziroma ponavlja razred na podlagi pisnega obrazloženega predloga razrednika v soglasju s starši (Pravilnik 2013: 22. člen).

V Republiki Sloveniji morajo biti od drugega leta šolanja naprej učenci priseljenci ocenjeni tudi pri slovenščini na podlagi doseženih ciljev in standardov znanja za razred, ki ga obiskujejo. Če pri slovenščini ne dosegajo ciljev in standardov znanja za pozitivno ali višjo oceno, lahko ponavljajo razred ali napredujejo (do 6. razreda) ali imajo popravni izpit (od 7. do 9. razreda). To je pogosta težava, saj večina priseljenih učencev drugo leto po vključitvi v slovensko osnovno šolo težko dosega temeljne cilje in standarde znanja, opredeljene v učnem načrtu za slovenščino.

Nacionalno preverjanje znanja

Učenci priseljenci iz drugih držav, katerih materni jezik ni slovenski in se prvič vključijo v osnovno šolo v Republiki Sloveniji v 6. in 9. razredu, opravljajo v tem šolskem letu nacionalno preverjanje znanja prostovoljno (ZUJF 2012: 67. člen).

Nacionalnega preverjanja znanja učenci priseljenci pri slovenščini v 6. in 9. razredu običajno ne opravljajo, če so v slovensko osnovno šolo vključeni prvo šolsko leto. V OŠ Vide Pregarc smo imeli dva učenca priseljenca, enega v 6. razredu in enega v 9. razredu, ki sta bila vpisana prvo leto, oba nista opravljala nacionalnega preverjanja znanja.

Dodatne oblike pomoči

Za napredek oziroma doseganje ciljev in standardov znanja nudi osnovna šola učencem priseljencem tudi dodatne oblike pomoči, kot so:

- ure dodatne strokovne pomoči za učence priseljenca,
- dopolnilni pouk,
- medsebojno vrstniško pomoč kot mrežo pomoči (pomoč sošolcev),
- pomoč pri uvajanju z učenci, ki govorijo isti materni jezik kot priseljenci ...

Sklep

Slovenska zakonodaja na področju ocenjevanja znanja učencev priseljenec in njihovega napredovanja je slabo urejena. Učitelji v osnovnih šolah moramo pri preverjanju in ocenjevanju znanja upoštevati Zakon o osnovni šoli, Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli in Zakon o uravnoteženju javnih financ. V veliko pomoč so nam Smernice za vključevanje otrok priseljenec v šole in vrtce, ki so zgolj priporočila, ne pa zakonsko določila. Dopolnjeni zakoni in pravilniki so delno uredili področje učencev priseljenec v osnovni šoli, vendar smo učitelji prepogosto prepuščeni lastni iznajdljivosti in medsebojnemu usklajevanju. Njihovo spreminjanje oziroma dopolnjevanje pa je – kot zaznavamo učitelji

– potekalo brez sodelovanja strokovnih delavcev, ki učimo in ocenjujemo učence priseljence in poznamo težave pri ocenjevanju njihovega znanja in napredka v znanju jezika.

Veliko težav imamo tudi z ocenjevanjem znanja in napredovanjem učencev priseljencev po prvem (ne upošteva se več prilagoditev pri ocenjevanju znanja in napredovanju učencev priseljencev) oziroma po drugem letu (učenci nimajo več statusa učenca priseljenca, zato nimajo več ur DSP) šolanja v slovenski osnovni šoli, saj le redki dosegajo minimalne oziroma več kot minimalne standarde znanja, določene v učnem načrtu. To področje je zakonsko neurejeno in bi mu morala država nameniti pozornost oziroma ga nujno zakonsko urediti.

➤ POVZETEK

Ocenjevanje znanja pri slovenščini je za učence priseljence prilagojeno, in sicer to velja prvo leto po vključitvi v slovensko osnovno šolo. Prilagaja se načine ocenjevanja in število ocen, o prilagoditvah odloči učiteljski zbor.

Učenci priseljenci praviloma napredujejo v višji razred prvo leto po vpisu v osnovno šolo, tudi če pri slovenščini niso ocenjeni – prvo leto šolanja večina učencev priseljencev ni ocenjena. V drugem in naslednjih letih šolanja pa je njihovo napredovanje odvisno od pridobljenih ocen oziroma doseženih ciljev in standardov znanja, opredeljenih v učnem načrtu za slovenščino. Učenčev napredek pri doseganju ciljev in standardov znanja se od drugega leta šolanja ne upošteva več, ampak se upoštevajo doseženi cilji in standardi znanja.

Nacionalno preverjanje znanja pri slovenščini učenci priseljenci, ki so prvo leto vpisani v slovensko osnovno šolo, opravljajo prostovoljno, praviloma ga pri slovenščini ne opravljajo.

Ključne besede: ocenjevanje znanja, slovenščina, napredovanje, priseljenci

➤ Viri

- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli – ZOsn-I (Uradni list RS, št. 63/13 z dne 26. 7. 2013).
- Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (Uradni list RS, št. 52/13 z dne 21. 6. 2013).
- Novak, M. idr. Smernice za vključevanje otrok priseljencev v šole in vrtce. Ljubljana, 2012. [uporabljeno 2016-05-30]. Dostopno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf
- Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS št. 40/2012 z dne 30. 5. 2012).